

مطالعه عوامل اجتماعی مرتبط با احساس امنیت اجتماعی در میان حاشیه‌نشینان و غیرحاشیه‌نشینان شهر تبریز

داود ابراهیم‌پور^۱، اصحاب حبیب‌زاده^۲، زینب خاله‌اوغلی چرندابی^۳

تاریخ دریافت: ۹۹/۴/۵

تاریخ پذیرش: ۹۹/۷/۹

از صفحه ۴۷ تا ۷۰

چکیده

زمینه و هدف: با نگاهی به روند رو به تزاید محیط‌های حاشیه‌نشین در مادر شهر تبریز می‌توان دریافت که به برقراری امنیت در ساختار شهری و برخوردار کردن شهروندان از احساس امنیت در ابعاد اجتماعی، اقتصادی و سیاسی و محیطی یکی از دغدغه‌های مهم متولیان امور شهری است. تحقیق حاضر با هدف شناسایی و تبیین عوامل اجتماعی مرتبط با احساس امنیت اجتماعی در میان حاشیه‌نشینان و غیرحاشیه‌نشینان شهر تبریز انجام شده است.

روش: طرح پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری شامل تمامی حاشیه‌نشینان و غیرحاشیه‌نشینان ۱۵ سال به بالای شهر تبریز بود، نمونه با حجم ۳۸۴ نفر برای هر گروه در مجموع ۷۶۸ نفر با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب. و به پرسشنامه محقق ساخته پاسخ دادند.

یافته‌ها: یافته‌های تحقیق نشان داد که میزان احساس امنیت اجتماعی حاشیه‌نشینان و غیرحاشیه‌نشینان متفاوت است. بین متغیرهای سرمایه فرهنگی، رسانه‌های جمعی با متغیر احساس امنیت اجتماعی حاشیه‌نشینان رابطه معنی‌داری وجود دارد احساس امنیت اجتماعی بر اساس تأهل و تحصیلات حاشیه‌نشینان متفاوت است. بین متغیرهای سرمایه اجتماعی، دینداری، سن با متغیر احساس امنیت اجتماعی حاشیه‌نشینان رابطه معنی‌داری وجود ندارد. احساس امنیت اجتماعی بر اساس جنسیت و شغل حاشیه‌نشینان متفاوت نیست.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد که، بین متغیرهای سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی، دینداری با متغیر احساس امنیت اجتماعی غیر حاشیه‌نشینان رابطه معنی‌داری وجود دارد. احساس امنیت اجتماعی بر اساس جنسیت و شغل غیرحاشیه‌نشینان متفاوت است. بین متغیرهای رسانه‌های جمعی، سن با متغیر احساس امنیت اجتماعی غیر حاشیه‌نشینان رابطه معنی‌داری وجود ندارد. احساس امنیت اجتماعی بر اساس تأهل و تحصیلات غیرحاشیه‌نشینان متفاوت نیست.

کلید واژه‌ها: احساس امنیت اجتماعی، سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی، رسانه‌های جمعی، دینداری، حاشیه‌نشینان، غیر حاشیه‌نشینان.

۱. عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، گروه علوم اجتماعی، تبریز، ایران. نویسنده مسئول. ebrahimpoord@iaut.ac.ir

۲. دانشیار علوم ارتباطات دانشگاه علوم نظامی امین، گروه علوم اجتماعی، تهران، ایران.

۳. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، گروه علوم اجتماعی، تبریز، ایران. charandabi.zeinab@yahoo.com

احساس امنیت یک مفهوم درونی و ذهنی است. احساس امنیت توسط افراد احساس می شود و احساس ایمنی آن است که من در درون خودم این احساس را داشته باشم که امنیت دارم و تهدید نمی شوم، حال ممکن است این احساس با امنیت و ایمنی تناسب داشته باشد و یا نداشته باشد. (احمدی، ۱۳۸۵: ۲۷۳). امنیت در معنای عینی، فقدان تهدید نسبت به ارزش های کسب شده و در معنای ذهنی یعنی فقدان هراس از اینکه ارزش های مزبور مورد حمله قرار گیرد (بوزان، ۱۳۷۸: ۸۶).

احساس امنیت مهم تر از امنیت است. جوامعی که شیوع آسیب های اجتماعی و انواع بزهکاری در آن بیشتر است و از طرفی افراد برای گذران اوقات فراغت مطلوب و کم هزینه برنامه ریزی خاصی ندارند. مناطق پرجمعیت و کلان شهرهایی که جمعیت زیادی را در حاشیه های خود جا داده اند احساس امنیت اجتماعی در آنان در سطح پایین قرار دارد.

نظرسنجی که از سوی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۴ در خصوص سنجش میزان امنیت اجتماعی در مراکز استان های کشور صورت گرفته است نشان می دهد میانگین احساس ناامنی در جامعه ۵۶/۹ می باشد (کلاهیچیان، ۱۳۸۴: ۱۵۵). تبریز از جمله شهرهای ایران است که مثل بسیاری از شهرهای ایران در چند دهه اخیر شاهد تجربه حاشیه نشینی در پیرامون خود بوده است رشد شهرنشینی ناشی از مهاجرت و به تبع آن ساخت و سازهای بی رویه و غیرقانونی موجب گسترش حاشیه نشینی در اطراف شهر تبریز شده است (علیزاده اقدم، ۱۳۹۱: ۱۲۱).

تبریز بعد از کلان شهر تهران دومین کلان شهر از لحاظ حاشیه نشینی به شمار می آید به گونه ای که معضل حاشیه نشینی در حال حاضر یکی از مهم ترین آسیب های این کلانشهر به حساب می آید. با نگاهی به روند رو به تزاید محیط های حاشیه نشینی در مادر شهر تبریز می توان دریافت که به برقراری امنیت در ساختار شهری و برخوردار کردن شهروندان از احساس امنیت در ابعاد اجتماعی، اقتصادی و سیاسی و محیطی یکی از دغدغه های مهم متولیان امور شهری است. بنابراین این تحقیق به دنبال پاسخ به این سوال اساسی است که چه ارتباطی بین عوامل اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی در میان حاشیه نشینان و غیرحاشیه نشینان شهر تبریز وجود دارد؟

جدول ۱: خلاصه ای از تحقیقات انجام شده

مطالعه	محقق و سال	نتایج
بررسی نقش و ارتباط پدیده مهاجرت با امنیت اجتماعی (مورد مطالعه: کشورهای آسیای مرکزی و روسیه)	کیم (۲۰۰۸)	افزایش پدیده مهاجرت به مناطق مذکور موجب شده است که بازار کار ساکنان اصلی دچار مشکل شود و در نتیجه، پایداری داخلی در خطر افتاده و احساس امنیت اجتماعی مردم کاهش یافته است.
بررسی امنیت اجتماعی از دیدگاه مکتب کوپنهاگن	پانیک (۲۰۰۹)	مفهوم امنیت اجتماعی در زمینه های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و محیطی و در پنج سطح اصلی که عبارتند از: سیستم بین المللی، خرده سیستم بین المللی، واحد، خرده واحد و فرد گسترش یافته است.
هویت و امنیت اجتماعی	صالح (۲۰۱۰)	امنیت اجتماعی زمانی خدشه دار می شود که افراد احساس کنند هویتشان در معرض خطر و یا نابودی است.
بررسی تجربه جوانان درباره احساس امنیت اجتماعی: یک مطالعه کیفی	چینه کش و همکاران (۲۰۱۷)	اکثر شرکت کنندگان در مورد نقش مهمی که احساس امنیت اجتماعی در زندگی و سلامت آنها دارند، توافق کردند.
بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در شهر یاسوج	مختاری و همکاران (۱۳۹۱)	تفاوت معناداری بین افراد جوان، افراد مسن، افراد مجرد، افراد متأهل، قومیت های مختلف و ... از نظر احساس امنیت اجتماعی وجود دارد. همچنین رابطه مستقیم و معناداری بین متغیرهای پایگاه اقتصادی-اجتماعی، اعتماد اجتماعی، میزان دینداری، نگرش نسبت به عملکرد پلیس و متغیر وابسته میزان احساس امنیت اجتماعی دیده شده است.
بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی شهر تهران)	هزارجریبی و همکاران (۱۳۹۳)	از میان چهار شاخص در نظر گرفته شده برای احساس امنیت اجتماعی (جانی، مالی، فکری و جمعی) امنیت مالی و جانی، میانگینی به مراتب بیشتر از امنیت فکری و جمعی را به خود اختصاص دادند.
بررسی نقش عوامل اجتماعی و کالبدی بر احساس امنیت شهروندان در شهر رشت	عظیمی و همکاران (۱۳۹۶)	امن بودن محله برای کودکان، کیفیت معابر، میزان روشنایی و وجود ساختمان های فرسوده و متروکه مهم ترین عوامل پیش بینی کننده میزان احساس امنیت شهروندان محسوب می شوند.
عوامل اجتماعی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی	رادفر و حبیب زاده (۱۳۹۷)	نتایج پژوهش نشان داد که پلیس به عنوان ابزار کنترل بیرونی افراد؛ روابط و مناسبات اجتماعی نیز با افزایش آگاهی های اجتماعی؛ رفع تبعیض و بی عدالتی، فقر و فساد از جامعه که رضایتمندی اجتماعی را بهبود می بخشد؛ تراکم ارتباطی با بهبود اعتماد اجتماعی؛ ایجاد شرایط به منظور جذب گرایش های مختلف به جذب در پایگاه های اجتماعی؛ ترویج و تبلیغ نقش های اجتماعی بمنظور تقویت مشارکت اجتماعی؛ تعدد شبکه های مشارکت اجتماعی و نیز جلوگیری از قطبی شدن هنجارها؛ تضاد هنجاری؛ ناپایداری هنجاری؛ ضعف هنجاری و بی هنجاری در جامعه در راستای منشاء اجتماعی؛ جملهگی به بهبود ضریب احساس امنیت اجتماعی کمک خواهند کرد

Archive of SID

با توجه به اهمیت مقوله امنیت و احساس امنیت اجتماعی تا کنون پژوهشگران بسیاری در این زمینه به تحقیق و بررسی ابعاد مختلف و مؤلفه های تأثیرگذار در امنیت اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی پرداخته اند. با بررسی و مقایسه مطالعات انجام شده همسویی قابل توجهی بین مؤلفه های تأثیرگذار بر احساس امنیت اجتماعی در جوامع مختلف آماری مشاهده می شود. به نحوی که اغلب این پژوهشگران عواملی همچون مشکلات اقتصادی، پدیده مهاجرت، به خطر افتادن هویت فردی، قومی و ملی، پایگاه اقتصادی- اجتماعی، جنسیت، امنیت مالی، افول سرمایه اجتماعی، تزلزل ارزش ها و هنجارها، جرایم اجتماعی، حجم خانواده، تحصیلات، عملکرد قانون وظایف نیروی انتظامی، ضابطه مندی پلیس و تعامل پلیس با سازمان های دولتی و هنجارهای اجتماعی را در احساس امنیت اجتماعی بسیار تأثیرگذار دانسته و در مقابل برخی محققان مؤلفه هایی همچون سن، درآمد، قومیت، سبک زندگی و وسایل ارتباطی را بی تأثیر یا کم تأثیر تلقی نموده اند و پژوهشگرانی هم نیز احساس محرومیت نسبی و احساس بی قدرتی را دارای اثر کاهنده و حمایت اجتماعی را دارای تأثیر معکوس را بر احساس امنیت اجتماعی افراد دانسته اند.

چارچوب نظری

امنیت اجتماعی مقوله ای است که شامل دو بعد عینی و ذهنی است. در بعد عینی امنیت اجتماعی به معنی ایجاد شرایط و موقعیت ایمن و حفظ گسترش آن برای افراد جامعه در مقابل عوامل بیرونی است از بعد ذهنی امنیت اجتماعی به معنی احساس امنیت و آرامش است. عوامل بیرونی شامل سه حوزه اجتماعی، اقتصادی، سیاسی است که در این پژوهش به بخش اجتماعی توجه شده است. نتایج و بازتاب عوامل بیرونی در وجود فرد انعکاس می یابد و احساس آرامش و امنیتی که فرد می کند هسته مرکزی بعد ذهنی امنیت اجتماعی می باشد. حوزه اجتماعی به قلمروهایی از حریم فرد مربوط می شود که در ارتباط با دیگر افراد جامعه می باشد در این قلمروهاست که امنیت فرد حفظ و یا مورد تهدید قرار می گیرند. در این پژوهش منبع نظریات مربوط به نظریه پردازان مکتب کپنهاک (باریوزان، ال ویور و مالر) می باشد که احساس امنیت اجتماعی را به سه بعد

□

۵۱

سیاسی، مالی و جانی تقسیم نموده اند.

بوزان و ویور با الهام از عقاید جان لاک به تحلیل ابعاد امنیت پرداخته اند بوزان در جمله ای از جان لاک نقل می کند که هدف اصلی انسان ها از اینکه خود را در اختیار دولت قرار می دهند حفظ دارایی آنهاست منظور از دارایی در اینجا؛ «حیات» (امنیت جانی)، «آزادی» (امنیت سیاسی)، است که در حالت عادی فاقد امنیت است (بوزان، ۱۳۷۸: ۵۴).

یکی از متغیرهای تاثیرگذار در رابطه با احساس امنیت اجتماعی سرمایه اجتماعی می باشد. در تحقیق حاضر از آراء صاحب نظران سرمایه اجتماعی، پاتنام، دورکیم، و کلاوس افه استفاده شده است تا کید دورکیم بر پیوستگی و انسجام اجتماعی و نقش آن به عنوان پادزهری برای نابسامانی و خودشکنی قدمت این مفهوم را نشان می دهد در شرایط همبستگی اجتماعی، افراد صاحب هویت شده و نظام اجتماعی نقطه اتکاء مناسبی برای آنها می شود در حالی که در شرایط گسستگی اجتماعی، جامعه به شکل پراکندگی درمی آید، در جامعه پراکنده شده احساس گم گستگی، اضطراب و اندوه بر انسان چیره می شود.

به اعتقاد پاتنام (۱۳۸۴) سرمایه اجتماعی در واقع با ایجاد شبکه هایی با بهره گیری از هنجارها و اعتماد می تواند در خدمت هدف های سودمند چون رفاه، آسایش فکری، مشارکت مدنی یا رفاه اقتصادی بالا باشد که در این پژوهش همان احساس امنیت است. وجود اعتماد، فضایی را ایجاد می کند که افراد بتوانند با آسودگی خاطر و احساس امنیت به فعالیت و کنش مفید اجتماعی بپردازند. علاوه بر این به عقیده پاتنام از خصیصه های مهم سرمایه اجتماعی این است که پیوند ارتباطی میان افراد و خانواده ها را تقویت می کند و این پیوند موجب ارتقای همکاری و همبستگی میان اعضای جامعه می شود و در نتیجه همکاری جمعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی و در نهایت قابلیت مدنی را نیز افزایش می دهد و این امر می تواند برای آنها، حداقل در سطح روانی نوعی حمایت و در نتیجه آرامش خاطر و احساس امنیت را به ارمغان می آورد (حسن زاده سروستانی، ۱۳۹۳).

با استناد به نظریه افه درباره اهمیت و ضرورت آگاهی و توجه به عنوان یکی از مولفه های سرمایه اجتماعی می توان گفت هر چه آگاهی های افراد نسبت به مسائل اجتماعی و روزمره زندگی بیشتر باشد و به منبع اطلاعات غنی تری دسترسی

Archive of SID

داشته باشند به شناخت بهتری از فرصت‌ها و تهدیدهای محیط زندگی و همچنین به حقوق و حریم‌های شخصی و عمومی خود می‌رسند. علاوه بر این توجه و آگاهی نسبت به هر چیزی پیش شرط ضروری و شکل فعال‌تر مسئولیت مدنی است که باعث علاقه مندی و دل‌نگرانی مدنی و اجتماعی و احساس تعهد به دیگران و در نتیجه کاهش احساس امنیت اجتماعی می‌شود.

سرمایه فرهنگی نیز یکی از متغیرهای تاثیرگذار بر احساس امنیت اجتماعی می‌باشد، به عقیده پیر بورديو وقتی از سرمایه فرهنگی سخن می‌گوییم، مجموعه‌ای از دانش‌ها و توانایی‌های شناختی را مدنظر قرار می‌دهیم که در شکل کالاهای ابزارهای فرهنگی متجلی می‌شود. سرمایه فرهنگی شامل آن چیزی است که امروزه به عنوان کالاهای فرهنگی می‌شناسیم این کالاهای صورتی از سرمایه فرهنگی هستند که بر روابط اجتماعی و ساختی شبکه پویا و کارآمد اجتماعی تاثیر می‌گذارند. صورت دیگر سرمایه فرهنگی خود را بیشتر در عادات و نگرش‌های افراد جامعه نمایان می‌سازد. در این معنا سرمایه فرهنگی، تمایلات عادات و نگرش‌هایی را در برمی‌گیرد که استعداد استفاده از شرایط و توانایی‌های بالقوه را به افراد می‌دهد تا به وجوه شناختی و معرفتی خود بیفزایند (مهدوی، ۱۳۹۶ و ایمانی، ۱۳۹۵).

گیدنز با در رابطه با احساس امنیت یا مخاطره در جهان مدرن با استفاده از مفهوم ساختاربندی نوعی رابطه دو وجهی بین ساختار و عامل می‌بیند یعنی عناصر خرد و کلان در یک پروژه تکمیلی به سر می‌برند. ساختارها قواعد و منابعی هستند که کنش‌گران اجتماعی در بستر تعاملی به کار می‌برند و این بستر در مکان و زمان گسترده شده است (گیدنز، ۱۳۸۱: ۲۱۶). به بیان دیگر، در همان حال که کنش‌گران عمل می‌کنند، از وضعیت و منابع موجود که می‌تواند انواع گوناگون سرمایه‌های فرهنگی و اجتماعی نیز باشد، استفاده کرده و وضعیت بعدی را می‌سازند. قواعد فرایندهای تعمیم یافته‌ای هستند که کنش‌گران آن‌ها را در شرایط گوناگون درک می‌کنند و به کار می‌برند. قواعد هنجاری با ایجاد حقوق و وظایف در یک زمینه یا مکان به ابزار مشروعیت تبدیل می‌شوند دومین جزء ساختار در تئوری ساختاربندی، منابع هستند که می‌توانند هم منابع مادی و هم منابع اقتداری مانند سرمایه فرهنگی باشند افراد در جریان کنش‌های خود با توسل به قواعد و منابع (انواع گوناگون سرمایه فرهنگی) به احساس امنیت یا عدم احساس امنیت

دست می‌یابند.

□

۵۳

میزان استفاده از رسانه‌های جمعی یکی از متغیرهای تاثیرگذار بر میزان احساس امنیت اجتماعی می‌باشد. گابریل تارد در کتاب خود با عنوان «عقیده و مردم» تأکید می‌کند که مردم تحت تاثیر رسانه‌ها قرار دارند و افکار و تمایلات یک شخص یا یک گروهی از اشخاص توسط رسانه‌ها بین مردم پخش می‌گردد او این دو کیفیت «تقلید و تلقین» را به منزله پایه رفتار انسان و کلید درک آن می‌داند. (جهان بین، ۱۳۸۲: ۱۱۳ به نقل از هاشمیان فر و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۹). هاینر نیز معتقد است مهمترین عوامل در خصوص روان گسستگی جمعی تقلید و تلقین هستند و دستگاه‌های ارتباط جمعی و وسایل پیشرفته امروزی می‌توانند در تقویت مثبت یا منفی این پدیده‌ها نقش مهمی ایفا کنند، روان گسستگی اجتماعی ترس از طریق وسایل ارتباط جمعی گسترش می‌یابد (کجیاف و ربانی، ۱۳۸۱ به نقل از هاشمیان فر و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۹). همچنین بر مبنای نظریه برجسته سازی رسانه‌ها می‌توانند بر جامعه اثر داشته باشند و منجر به تغییر نگرش در افراد شوند.

بر اساس نظریه جغرافیایی اجتماعی، جغرافیای شهری معاصر روابط میان محیط جغرافیایی و جرایم شهری را از دیدگاه جغرافیای اجتماعی مورد بررسی قرار می‌دهد که در آن نقش مولفه‌های جغرافیایی شهر در بروز جرائم و آسیب‌های شهری مطالعه می‌شود. این دیدگاه با دو مدل تئوریک به تبیین جغرافیایی جرائم شهری می‌پردازد:

۱) مدلی که مناطق مرکز شهر را خاستگاه جرایم شهری می‌داند و با الگوی شهرنشینی کشورهای غربی هماهنگ است.

۲) مدلی که جرائم و آسیب‌های شهری را در نواحی حاشیه‌ای شهرها جستجو می‌کند و با جغرافیای جرائم شهری کشورهای در حال توسعه منطبق است (رهنمایی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۵۹).

فرضیه‌ها

- بین میزان احساس امنیت اجتماعی حاشیه‌نشینان و غیر حاشیه‌نشینان شهر تبریز تفاوت وجود دارد.

Archive of SID

- بین میزان سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در میان حاشیه نشینان و غیرحاشیه نشینان شهر تبریز رابطه وجود دارد.
- بین میزان سرمایه فرهنگی و میزان احساس امنیت اجتماعی در میان حاشیه نشینان و غیرحاشیه نشینان شهر تبریز رابطه وجود دارد.
- بین میزان استفاده از رسانه های جمعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در میان حاشیه نشینان و غیرحاشیه نشینان شهر تبریز رابطه وجود دارد.
- بین میزان دینداری و میزان احساس امنیت اجتماعی در میان حاشیه نشینان و غیرحاشیه نشینان شهر تبریز رابطه وجود دارد.
- بین میزان احساس امنیت اجتماعی در میان حاشیه نشینان و غیرحاشیه نشینان شهر تبریز بر اساس جنسیت آن‌ها تفاوت وجود دارد.
- بین میزان احساس امنیت اجتماعی در میان حاشیه نشینان و غیرحاشیه نشینان شهر تبریز بر اساس سن آن‌ها رابطه وجود دارد.
- بین میزان احساس امنیت اجتماعی در میان حاشیه نشینان و غیرحاشیه نشینان شهر تبریز بر اساس وضعیت تاهل آن‌ها تفاوت وجود دارد.

روش

طرح پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری آن حاشیه نشینان و غیر حاشیه نشینان ۱۵ سال به بالای شهر تبریز بود، که بر اساس آمار دریافتی از اداره کل آمار و اطلاعات سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان آذربایجان شرقی حدود ۱۱۹۴۴۰۷ نفر می باشد حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران برای هر گروه ۳۸۴ نفر در مجموع ۷۶۸ نفر تعیین شد. روش نمونه گیری خوشه ای چندمرحله ای و ابزار اندازه گیری پرسشنامه محقق ساخته بوده که اعتبار و پایایی آن در مرحله مقدماتی تأیید شد. تجزیه و تحلیل داده ها با نرم افزار spss انجام شد.

جدول ۲: پایایی سازه‌های مورد استفاده در تحقیق

متغیرها	تعداد گویه‌ها	مقدار آلفا
احساس امنیت اجتماعی	۱۵	۰/۷۸
سرمایه فرهنگی	۱۷	۰/۹۰۵
رسانه‌های جمعی	۸	۰/۷۱
دینداری	۱۶	۰/۹۲
سرمایه اجتماعی	۲۴	۰/۹۱

یافته‌ها

از ۷۶۸ نفر نمونه آماری، ۳۸۴ نفر حاشیه‌نشین و ۳۸۴ نفر غیر حاشیه‌نشین بود که در هر گروه ۱۹۲ نفر مرد و ۱۹۲ نفر زن بود. میانگین سن حاشیه‌نشینان مورد مطالعه ۳۱/۵ سال با انحراف استاندارد ۱۰/۵۲ و ضریب کجی ۰/۵۹ می‌باشد و حداقل سن آنها ۱۶ و حداکثر سن آنها ۷۳ سال بوده است. همچنین میانگین سن غیر حاشیه‌نشینان ۳۶ سال با انحراف استاندارد ۱۰/۹۲ و ضریب کجی ۰/۲۴ بود. و حداقل سن آنها ۱۶ و حداکثر سن آنها ۶۹ سال بود. همچنین از ۳۸۴ نفر حاشیه‌نشینان مورد مطالعه ۱۸/۸٪ مجرد و ۸۰/۵٪ متأهل و ۰/۸٪ دارای سایر وضعیت تاهل بودند و از ۳۸۴ نفر غیر حاشیه‌نشینان مورد مطالعه ۲۵/۳٪ مجرد و ۷۳/۴٪ متأهل و ۱/۳٪ دارای سایر وضعیت تاهل بودند. از بین حاشیه‌نشینان مورد مطالعه ۱۲/۲٪ دارای تحصیلات ابتدایی و ۳۳/۹٪ راهنمایی، ۴۶/۹٪ دبیرستان و دیپلم، ۲/۶٪ فوق دیپلم، ۴/۴٪ لیسانس بوده‌اند. از بین غیر حاشیه‌نشینان مورد مطالعه ۸/۹٪ دارای تحصیلات ابتدایی، ۲۰/۱٪ راهنمایی، ۴۵/۶٪ دبیرستان و دیپلم، ۸/۳٪ فوق دیپلم، ۱۴/۳٪ لیسانس، ۲/۹٪ فوق لیسانس بوده‌اند. بر اساس نتایج حاصله از ۳۸۴ نفر حاشیه‌نشینان مورد مطالعه ۶/۸٪ دانش آموز، ۲/۱٪ دانشجو، ۳۷٪ خانه دار، ۱٪ از کار افتاده، ۱/۸٪ دارای درآمد بدون کار، ۱/۶٪ بازنشسته، ۰/۳٪ سرباز، ۹/۹٪ بیکار، ۰/۳٪ شاغل دولتی، ۳۹/۳٪ شاغل غیر دولتی بوده‌اند. و از بین غیر حاشیه‌نشینان مورد مطالعه ۳/۴٪ دانش آموز، ۳/۱٪ دانشجو، ۳۱/۸٪ خانه دار، ۱/۶٪ از کار افتاده، ۱/۶٪ دارای درآمد بدون کار، ۱/۸٪ بازنشسته، ۰/۵٪ سرباز، ۷/۸٪ بیکار، ۵/۲٪ شاغل دولتی، ۴۳/۲٪ شاغل غیردولتی بوده‌اند.

Archive of SID

بر اساس نتایج حاصله میانگین میزان احساس امنیت اجتماعی حاشیه‌نشینان مورد مطالعه ۳۴/۵ با انحراف استاندارد ۵/۶۹ و ضریب کجی ۰/۱۵ می‌باشد و حداقل میزان احساس امنیت اجتماعی ۱۵ و حداکثر ۵۳ می‌باشد. همچنین، میانگین میزان احساس امنیت اجتماعی غیر حاشیه‌نشینان مورد مطالعه ۳۷/۹ با انحراف استاندارد ۸/۴۴ و ضریب کجی ۰/۴۲ می‌باشد. به طوریکه حداقل میزان احساس امنیت ۲۱ و حداکثر آن ۶۴ می‌باشد. بر اساس نتایج حاصله میانگین میزان سرمایه فرهنگی حاشیه‌نشینان مورد مطالعه ۳۷/۹ با انحراف استاندارد ۱۲/۶۸ و ضریب کجی ۰/۶۸ می‌باشد و حداقل میزان سرمایه فرهنگی حاشیه‌نشینان ۱۷ و حداکثر ۸۵ می‌باشد. همچنین، میانگین میزان سرمایه فرهنگی غیر حاشیه‌نشینان مورد مطالعه ۴۳/۹ با انحراف استاندارد ۱۲/۹۹ و ضریب کجی ۰/۲۶ می‌باشد. و حداقل میزان سرمایه فرهنگی غیر حاشیه‌نشینان ۱۹ و حداکثر آن ۷۷ می‌باشد. بر اساس نتایج حاصله میانگین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی حاشیه‌نشینان مورد مطالعه ۱۸/۶ با انحراف استاندارد ۵/۸۳ و ضریب کجی ۰/۵۸ می‌باشد و حداقل میزان استفاده از رسانه‌های جمعی حاشیه‌نشینان ۸ و حداکثر ۴۰ می‌باشد. همچنین، میانگین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی غیر حاشیه‌نشینان مورد مطالعه ۲۰/۳ با انحراف استاندارد ۵/۴۶ و ضریب کجی ۰/۲۷ می‌باشد. و حداقل میزان استفاده از رسانه‌های جمعی غیر حاشیه‌نشینان ۸ و حداکثر آن ۳۹ می‌باشد. بر اساس نتایج حاصله میانگین میزان دینداری حاشیه‌نشینان مورد مطالعه ۶۳/۱ با انحراف استاندارد ۱۲/۳۳ و ضریب کجی ۱- می‌باشد و حداقل میزان دینداری حاشیه‌نشینان ۲۲ و حداکثر ۸۰ می‌باشد. همچنین، میانگین میزان دینداری غیر حاشیه‌نشینان مورد مطالعه ۶۶/۷ با انحراف استاندارد ۸/۵۶ و ضریب کجی ۱- می‌باشد و حداقل میزان دینداری غیر حاشیه‌نشینان ۲۶ و حداکثر آن ۸۰ می‌باشد. بر اساس نتایج حاصله میانگین میزان سرمایه اجتماعی حاشیه‌نشینان مورد مطالعه ۵۷/۶ با انحراف استاندارد ۱۱/۱۵ و ضریب کجی ۰/۶۲ می‌باشد و حداقل میزان سرمایه اجتماعی حاشیه‌نشینان ۳۶ و حداکثر آن ۹۳ می‌باشد. همچنین، میانگین سرمایه اجتماعی غیر حاشیه‌نشینان مورد مطالعه ۶۶/۶ با انحراف استاندارد ۱۱/۸۷ و ضریب کجی ۰/۳۱ و حداقل میزان سرمایه اجتماعی غیر حاشیه‌نشینان ۳۵ و حداکثر آن ۱۰۱ می‌باشد.

جدول ۳: آزمون اسمیرنوف کولموگروف - جهت تشخیص نرمال بودن توزیع مقادیر متغیرها

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آزمون	سطح معنی داری
سرمایه فرهنگی	۷۶۸	۴۰/۹۱	۱۳/۱۶	۱/۳۶۱	۰/۰۴۹
استفاده از رسانه‌های جمعی	۷۶۸	۱۹/۴۳	۵/۷۱	۲/۲۸۷	۰/۰۰۰
دینداری	۷۶۸	۶۴/۸۸	۱۰/۷۵	۳/۴۹۱	۰/۰۰۰
سرمایه اجتماعی	۷۶۸	۶۲/۰۹	۱۲/۳۴	۱/۳۹۱	۰/۰۴۲
احساس امنیت اجتماعی	۷۶۸	۳۶/۱۶	۷/۳۹	۲/۱۱۳	۰/۰۰۰

به منظور انتخاب آزمون‌های آماری مناسب جهت تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده لازم است تا نوع توزیع متغیرها به لحاظ نرمال بودن پراکندگی آنان ارزیابی شود که در این مورد از آزمون اسمیرنوف کولموگروف استفاده شد که طبق اطلاعات جدول ۳ ملاحظه می‌شود که سطح معنی داری آزمون فوق در مورد تمام متغیرهای سرمایه فرهنگی، استفاده از رسانه‌های جمعی، دینداری، سرمایه اجتماعی، و احساس امنیت اجتماعی، کوچکتر از ۰/۰۵ است. بنابراین توزیع پراکندگی نمرات آنها غیرنرمال می‌باشد. بنابراین از آزمون‌های ناپارامتریک استفاده شده است.

جدول ۴: آزمون U من- ویتنی جهت بررسی تفاوت احساس امنیت اجتماعی در شهروندان حاشیه‌نشینان و غیر حاشیه‌نشینان

متغیر گروه	تعداد	میانگین رتبه	میانه	آماره U من ویتنی	آماره Z	سطح معنی داری
غیر حاشیه نشین	۳۸۴	۴۵۴/۲۹	۳۷	۴۶۹۲۷	-۸/۷۲۶	۰/۰۰۰
حاشیه نشین	۳۸۴	۳۱۴/۷۱	۳۳			

بر اساس آزمون U من- ویتنی انجام یافته و اطلاعات جدول (۸) مشاهده می‌گردد که بین میزان احساس امنیت اجتماعی حاشیه‌نشینان و غیر حاشیه‌نشینان شهر تبریز تفاوت وجود دارد. به این دلیل که $(Z = -۸/۷۲)$ و $(p < ۰/۰۵)$ و با توجه به ستون میانه در جدول فوق می‌توان گفت احساس امنیت در بین شهروندان غیر حاشیه‌نشین بیشتر از شهروندان حاشیه‌نشین می‌باشد.

جدول ۵: همبستگی بین سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی و میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و دینداری و سن با احساس

امنیت اجتماعی حاشیه‌نشینان و غیرحاشیه‌نشینان

گروه	متغیرها	احساس امنیت اجتماعی	گروه	متغیرها	احساس امنیت اجتماعی
حاشیه‌نشینان	سرمایه اجتماعی	$r = 0/098$ $sig = 0/05$	غیرحاشیه‌نشینان	سرمایه اجتماعی	$r = 0/150$ $sig = 0/003$
	سرمایه فرهنگی	$r = 0/297$ $sig = 0/000$		سرمایه فرهنگی	$r = 0/190$ $sig = 0/000$
	میزان استفاده از رسانه‌های جمعی	$r = 0/133$ $sig = 0/009$		میزان استفاده از رسانه‌های جمعی	$r = 0/220$ $sig = 0/000$
	دینداری	$r = 0/154$ $sig = 0/003$		دینداری	$r = 0/069$ $sig = 0/178$
	سن	$r = 0/035$ $sig = 0/494$		سن	$r = -0/029$ $sig = 0/565$
	تعداد: ۳۸۴			تعداد: ۳۸۴	

- بر اساس اطلاعات جدول (۵) ضریب همبستگی اسپیرمن برابر $0/15$ و سطح معنی‌داری $sig = 0/003$ است و چون $(sig < 0/05)$ می‌باشد بین میزان سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در میان حاشیه‌نشینان رابطه معنی‌داری وجود دارد. در نتیجه بین میزان سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی حاشیه‌نشینان رابطه بسیار ضعیف و مستقیم وجود دارد. در مقایسه در بین غیرحاشیه‌نشینان مقدار آزمون برابر $0/09$ با $sig = 0/054$ به دست آمده است که بزرگتر از $0/05$ است در نتیجه بین میزان سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی غیر حاشیه‌نشینان رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

- بر اساس اطلاعات جدول (۵) ضریب همبستگی اسپیرمن برابر $0/19$ با سطح معنی‌داری $sig = 0/000$ بدست آمده است و چون $(sig < 0/05)$ است بین میزان سرمایه فرهنگی و میزان احساس امنیت اجتماعی حاشیه‌نشینان رابطه بسیار ضعیف و مستقیم وجود دارد. در مقایسه در بین غیرحاشیه‌نشینان مقدار آزمون $0/29$ با $sig = 0/000$ به دست آمده است که کوچکتر از $0/05$ است و بین میزان سرمایه فرهنگی و میزان احساس امنیت اجتماعی غیرحاشیه‌نشینان رابطه ضعیف و مستقیم

وجود دارد.

□ بر اساس اطلاعات جدول (۵) ضریب همبستگی اسپیرمن برابر ۰/۲۲ با سطح معنی داری $\text{sig} = ۰/۰۰۰$ است و چون $\text{sig} < ۰/۰۵$ است بین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در بین حاشیه‌نشینان رابطه ضعیف و مستقیم وجود دارد. در مقایسه در بین غیرحاشیه‌نشینان مقدار آزمون $۰/۱۳$ با $\text{sig} = ۰/۰۰۹$ بدست آمده است و چون $\text{sig} < ۰/۰۵$ است، بین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و میزان احساس امنیت اجتماعی غیرحاشیه‌نشینان رابطه بسیار ضعیف و مستقیم وجود دارد.

۵۹ - بر اساس اطلاعات جدول (۵) ضریب همبستگی اسپیرمن برابر ۰/۰۶۹ با سطح معنی داری $\text{sig} = ۰/۱۷$ به دست آمده است و چون $\text{sig} > ۰/۰۵$ می‌باشد بین میزان دینداری و میزان احساس امنیت اجتماعی حاشیه‌نشینان رابطه معنی داری وجود ندارد. در مقایسه در بین غیرحاشیه‌نشینان مقدار آزمون $۰/۱۵$ با $\text{sig} = ۰/۰۰۳$ به دست آمده است و چون $\text{sig} < ۰/۰۵$ می‌باشد بین میزان دینداری و میزان احساس امنیت اجتماعی غیرحاشیه‌نشینان رابطه بسیار ضعیف و مستقیم وجود دارد.

- بر اساس اطلاعات جدول (۵) ضریب همبستگی اسپیرمن برابر ۰/۰۲- با سطح معنی داری $\text{sig} = ۰/۵۶$ به دست آمده است و چون $\text{sig} > ۰/۰۵$ می‌باشد بین سن و میزان احساس امنیت اجتماعی حاشیه‌نشینان رابطه معنی داری وجود ندارد. در مقایسه در بین غیرحاشیه‌نشینان مقدار آزمون $۰/۰۳$ با $\text{sig} = ۰/۴۹$ به دست آمده است که چون $\text{sig} > ۰/۰۵$ می‌باشد بین سن و میزان احساس امنیت اجتماعی غیر حاشیه‌نشینان رابطه معنی داری وجود ندارد.

جدول ۶: آزمون U من- ویتنی جهت بررسی تفاوت احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان زن و مرد حاشیه‌نشین و غیر حاشیه‌نشین

جنسیت	تعداد	میانگین رتبه	میانه	آماره U من ویتنی	آماره Z	سطح معنی داری
غیر حاشیه نشین	زن	۱۹۲	۱۷۶/۵۰	۱۵۳۵۹/۵	-۲/۸۲۷	۰/۰۰۵
	مرد	۱۹۲	۲۰۸/۵۰			
حاشیه نشین	زن	۱۹۲	۲۱۴/۲۵	۱۴۲۵۵/۵	-۳/۸۴۵	۰/۰۰۰
	مرد	۱۹۲	۱۷۰/۷۵			

Archive of SID

بر اساس آزمون U من- ویتنی انجام یافته و اطلاعات جدول (۶) مشاهده می گردد که بین میزان احساس امنیت اجتماعی شهروندان حاشیه نشینان زن و مرد شهر تبریز تفاوت وجود دارد. به این دلیل که $(Z = -3/84)$ و $(p < 0/05)$ و با توجه به ستون میانه در جدول فوق می توان گفت احساس امنیت در بین شهروندان زن حاشیه نشین بیشتر از شهروندان مرد حاشیه نشین می باشد. در مقایسه مقدار آزمون U من ویتنی در بین غیرحاشیه نشینان زن و مرد شهر تبریز تفاوت وجود دارد. به این دلیل که احساس امنیت در بین شهروندان مرد غیرحاشیه نشین بیشتر از شهروندان زن غیرحاشیه نشین می باشد.

جدول ۷: نتایج آزمون کروسکال - والیس جهت بررسی تفاوت وضعیت تاهل و احساس امنیت اجتماعی در میان

حاشیه نشینان و غیرحاشیه نشینان

گروه	وضعیت تاهل	تعداد	میانگین رتبه	میانه	آماره خی دو	درجه آزادی	سطح معنی داری
غیر حاشیه نشین	مجرد	۷۲	۱۹۶/۵۱	۳۸	۲/۲۰۴	۲	۰/۳۳۲
	متاهل	۳۰۹	۱۹۲/۴۷	۳۷			
	سایر	۳	۹۹/۵۰	۳۳			
	کل	۳۸۴	--	۳۷			
حاشیه نشین	مجرد	۹۷	۲۰۵/۲۸	۳۴	۵/۹۲۹	۲	۰/۰۵۲
	متاهل	۲۸۲	۱۸۹/۹۷	۳۳			
	سایر	۵	۸۷/۴۰	۲۴			
	کل	۳۸۴	--	۳۳			

بر اساس اطلاعات جدول (۷) مقدار آزمون آزمون کروسکال- والیس در بین حاشیه نشینان $f=5/92$ با سطح معنی داری $sig = 0/05$ به دست آمده است و چون $(sig > 0/05)$ می باشد در نتیجه میزان احساس امنیت اجتماعی بر اساس وضعیت تاهل حاشیه نشینان متفاوت نیست. در مقایسه در بین غیر حاشیه نشینان مقدار این آزمون برابر $f=2/2$ با $sig = 0/33$ به دست آمده است در نتیجه میزان احساس امنیت اجتماعی بر اساس وضعیت تاهل غیر حاشیه نشینان متفاوت نیست.

حاشیه‌نشینان و غیرحاشیه‌نشینان

۶۱

گروه	سطح تحصیل	تعداد	میانگین رتبه	میانها	آماره خی دو	درجه آزادی	سطح معنی داری
غیر حاشیه‌نشینان	ابتدایی	۳۴	۲۱۸/۱۳	۴۰	۹/۰۳۴	۵	۰/۱۰۸
	راهنمایی	۷۷	۲۰۴/۳۶	۳۸			
	دیپلم ودبیرستان	۱۷۵	۱۹۶/۸۲	۳۷			
	فوق دیپلم	۳۲	۱۶۰/۱۴	۳۵			
	لیسانس	۵۵	۱۷۴/۲۵	۳۷			
	فوق لیسانس	۱۱	۱۴۶/۹۱	۳۲			
	کل	۳۸۴	--	۳۷			
حاشیه‌نشینان	ابتدایی	۴۷	۱۹۰/۹۸	۳۴	۱۰/۱۲۳	۴	۰/۰۳۸
	راهنمایی	۱۳۰	۱۷۸/۹۸	۳۲/۵			
	دیپلم ودبیرستان	۱۸۰	۲۰۸/۸۴	۳۴			
	فوق دیپلم	۱۰	۱۳۰/۸۵	۲۷			
	لیسانس	۱۷	۱۶۳/۳۲	۳۱			
	کل	۳۸۴	--	۳۳			

بر اساس اطلاعات جدول (۸) مقدار آزمون آزمون کروسکال - والیس در بین حاشیه‌نشینان $X^2 = 10/12$ با سطح معنی داری $sig = 0/03$ به دست آمده است و چون $(sig < 0/05)$ می‌باشد در نتیجه میزان احساس امنیت اجتماعی بر اساس سطح تحصیلات حاشیه‌نشینان متفاوت است و با توجه به ستون میانه در جدول فوق می‌توان گفت بیشترین میانگین احساس امنیت اجتماعی حاشیه‌نشینان بین افراد دارای تحصیلات دبیرستان و دیپلم و کمترین احساس امنیت اجتماعی بین افراد فوق‌دیپلم می‌باشد. در مقایسه در بین غیر حاشیه‌نشینان مقدار این آزمون برابر $X^2 = 9/03$ با $sig = 0/1$ به دست آمده است در نتیجه میزان احساس امنیت اجتماعی بر اساس سطح تحصیلات غیر حاشیه‌نشینان متفاوت نیست.

Archive of SID

جدول ۹: نتایج آزمون کروسکال-والیس جهت بررسی تفاوت وضعیت اشتغال و احساس امنیت اجتماعی در میان

حاشیه نشینان و غیرحاشیه نشینان

گروه	وضعیت اشتغال	تعداد	میانگین رتبه	میانها	آماره خی دو	درجه آزادی	سطح معنی داری
حاشیه نشینان	دانش آموز	۱۳	۱۶۰/۰۴	۳۶	۱۸/۳۹	۹	۰/۰۳۱
	دانشجو	۱۲	۱۷۱/۹۶	۳۶			
	خانه دار	۱۲۲	۱۷۵/۰۵	۳۵			
	ازکار افتاده	۶	۲۳۲/۳۳	۴۰/۵			
	دارای درآمد بدون کار	۶	۲۱۸/۵۸	۴۲			
	بازنشسته	۷	۲۳۱/۲۱	۴۲			
	سرباز	۲	۲۴۷/۲۵	۴۱			
	بیکار	۳۰	۱۹۳/۸۵	۴۰			
	شاغل دولتی	۲۰	۱۳۰/۲۵	۳۲			
	شاغل غیردولتی	۱۶۶	۲۱۱/۹۴	۳۸			
	کل	۳۸۴	--	۳۷			
	غیرحاشیه نشینان	دانش آموز	۲۶	۱۸۵/۸۱			
دانشجو		۸	۲۰۱/۴۴	۳۵/۵			
خانه دار		۱۴۲	۲۱۲/۹۱	۳۴			
ازکار افتاده		۴	۲۴۱/۳۸	۳۶			
دارای درآمد بدون کار		۷	۱۳۹/۷۹	۲۹			
بازنشسته		۶	۱۷۱/۸۳	۳۱			
سرباز		۱	۱۲۲/۵۰	۲۹			
بیکار		۳۸	۱۹۶/۸۴	۳۳/۵			
شاغل دولتی		۱	۱۵۰	۳۱			
شاغل غیردولتی		۱۵۱	۱۷۵/۶۱	۳۲			
کل		۳۸۴		۳۳			

بر اساس اطلاعات جدول (۹) مقدار آزمون آزمون کروسکال-والیس در بین حاشیه نشینان $X^2 = 11/63$ با سطح معنی داری $sig = 0/23$ به دست آمده است و چون $(sig > 0/05)$ می باشد در نتیجه میزان احساس امنیت اجتماعی بر اساس وضعیت اشتغال حاشیه نشینان متفاوت نیست. در مقایسه در بین غیر حاشیه نشینان

مقدار این آزمون برابر $X^2 = 18/39 = sig$ با $0/03$ به دست آمده است در نتیجه میزان احساس امنیت اجتماعی بر اساس سطح تحصیلات غیر حاشیه‌نشینان متفاوت است و با توجه به ستون میانه در جدول فوق می‌توان گفت بیشترین میانگین احساس امنیت اجتماعی حاشیه‌نشینان بین افراد بازنشسته می‌باشد.

نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه عوامل اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی حاشیه‌نشینان و غیرحاشیه‌نشینان شهر تبریز انجام شد.

یکی از نتایج قابل استناد این است که بین میزان احساس امنیت اجتماعی حاشیه‌نشینان و غیرحاشیه‌نشینان شهر تبریز تفاوت وجود دارد در توضیح باید به این نکته اشاره کرد که از دیدگاه نظریه جغرافیای اجتماعی در کشورهای در حال توسعه (از جمله ایران) باید جرایم و آسیب‌های شهری را در نواحی حاشیه‌ای شهرها جستجو کرد و همچنین طبق نظریه «آنومی» دورکیم، شرط اصلی بروز ناهنجاری، افزایش سریع و رشد حجم و تراکم جمعیت و عدم تعادل در ساختار جمعیت می‌باشد که مناطق حاشیه‌نشین به دلیل مهاجرت روستائیان که اغلب آنها مردان جوان می‌باشند با آن روبرو می‌شوند. بر اساس این نظریه‌ها می‌توان این فرض را مطرح کرد که بین میزان احساس امنیت اجتماعی حاشیه‌نشینان و غیرحاشیه‌نشینان شهر تبریز تفاوت وجود دارد که طبق نتایج این تحقیق احساس امنیت اجتماعی غیرحاشیه‌نشینان بیشتر از حاشیه‌نشینان می‌باشد که این نتایج همسو با نظریات فوق می‌باشد.

یکی از نتایج قابل استناد آن است که با توجه به این که در رابطه با احساس امنیت اجتماعی یکی از متغیرهای تاثیرگذار سرمایه اجتماعی می‌باشد در تحقیق حاضر از آراء صاحب نظران سرمایه اجتماعی، پاتنام، دورکیم، و کلاوس افه استفاده شده است از دید دورکیم در شرایط همبستگی اجتماعی، افراد صاحب هویت شده و نظام اجتماعی نقطه اتکاء مناسبی برای آنها می‌شود در حالی که در شرایط گسستگی اجتماعی، جامعه به شکل پراکندگی درمی‌آید، در جامعه پراکنده شده احساس گم‌گشتگی، اضطراب و اندوه بر انسان چیره می‌شود به اعتقاد پاتنام سرمایه اجتماعی در واقع با ایجاد شبکه‌هایی با بهره‌گیری از هنجارها و اعتماد

Archive of SID

می‌تواند در خدمت هدف‌های سودمند چون رفاه، آسایش فکری، مشارکت مدنی یا رفاه اقتصادی بالا باشد که در این پژوهش همان احساس امنیت است. با استناد به نظریه افه درباره اهمیت و ضرورت آگاهی و توجه به عنوان یکی از مولفه‌های سرمایه اجتماعی می‌توان گفت آگاهی نسبت به هر چیزی پیش شرط ضروری و شکل فعال‌تر مسئولیت مدنی است که باعث علاقه مندی و دل‌نگرانی مدنی و اجتماعی و احساس تعهد به دیگران و در نتیجه منجر به احساس امنیت اجتماعی می‌شود. بر اساس این نظریه‌ها می‌توان این فرض را مطرح کرد که بین میزان سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در میان حاشیه‌نشینان و غیر حاشیه‌نشینان شهر تبریز رابطه وجود دارد که طبق نتایج این تحقیق این رابطه در میان حاشیه‌نشینان معنی‌دار نبود برای تبیین این موضوع بایستی به این نکته اشاره کرد که در بین حاشیه‌نشینان به لحاظ شرایط سخت زندگی، جرم خیز بودن مناطق حاشیه‌نشین، عدم امکانات شهری مناسب، تحصیلات و درآمد پایین آنها، موجب شده تا در این تحقیق میزان سرمایه اجتماعی حاشیه‌نشینان تبریز رابطه معنی‌داری با احساس امنیت اجتماعی آنها نداشته باشد. ولی در بین غیر حاشیه‌نشینان این رابطه مستقیم و معنی‌دار بود که نتایج تحقیق در بین غیر حاشیه‌نشینان همسو با نظریات دور کیم، پاتنام و افه می‌باشد همچنین این نتیجه با یافته‌های تحقیق تاجبخش و همکاران (۱۳۹۲) همخوانی دارد.

نتیجه قابل استناد دیگر آن است که با توجه به این که در رابطه با احساس امنیت اجتماعی یکی از متغیرهای تاثیرگذار سرمایه فرهنگی می‌باشد به عقیده بوردیو سرمایه فرهنگی، مجموعه‌ای از دانش‌ها و توانایی‌های شناختی را مدنظر قرار می‌دهیم که در شکل کالاها و ابزارهای فرهنگی متجلی می‌شود صورت دیگر سرمایه فرهنگی خود را بیشتر در عادات و نگرش‌های افراد جامعه نمایان می‌سازد در این معنا سرمایه فرهنگی، تمایلات عادات و نگرش‌هایی را در برمی‌گیرد که استعداد استفاده از شرایط و توانایی‌های بالقوه را به افراد می‌دهد تا به وجوه شناختی و معرفتی خود بیفزایند. بر اساس این نظریه می‌توان این فرض را مطرح کرد که بین میزان سرمایه فرهنگی و میزان احساس امنیت اجتماعی در میان حاشیه‌نشینان و غیر حاشیه‌نشینان شهر تبریز رابطه وجود دارد که طبق نتایج تحقیق این رابطه هم در بین حاشیه‌نشینان و هم در بین غیر حاشیه‌نشینان مستقیم و معنی‌دار بود که این نتیجه

۶۵

همسو با نظریه فوق می‌باشد و همچنین با یافته‌های تحقیق موحد و همکاران (۱۳۹۲) همخوانی دارد.

نتیجه قابل استناد دیگر این است که در رابطه با میزان احساس امنیت اجتماعی یکی از متغیرهای تاثیرگذار، میزان استفاده از رسانه‌های جمعی می‌باشد. به عقیده گابریل تارد مردم تحت تاثیر رسانه‌ها قرار دارند و افکار و تمایلات یک شخص یا گروهی از اشخاص توسط رسانه‌ها بین مردم پخش می‌گردد. هاینر نیز معتقد است مهم‌ترین عوامل در خصوص روان‌گسستگی جمعی تقلید و تلقین هستند و دستگاه‌های ارتباط جمعی و وسایل پیشرفته امروزی می‌توانند در تقویت مثبت یا منفی این پدیده‌ها نقش مهمی ایفا کنند، مطابق این نظریات این فرض ارائه شده بود که بین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در میان حاشیه‌نشینان و غیر حاشیه‌نشینان شهر تبریز رابطه وجود دارد که طبق نتایج این تحقیق این رابطه در میان غیرحاشیه‌نشینان معنی‌دار نبود برای تبیین این موضوع می‌توان به این نکته اشاره کرد که رسانه‌های جمعی همچون ماهواره، اینترنت، شبکه‌های اجتماعی و... تعاملات رو در رو را به کم‌ترین حد رسانده‌اند و باعث شکل‌گیری تجارب با واسطه در افراد شده‌اند و به دلیل آگاهی و تحصیلات بیشتر غیرحاشیه‌نشینان و همین‌طور عدم اعتماد به اخبار ضد و نقیضی که از رسانه‌های مختلف شنیده و دیده می‌شود منجر شده تا در بین غیرحاشیه‌نشینان شهر تبریز بین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و احساس امنیت اجتماعی رابطه معنی‌داری نباشد. ولی در بین حاشیه‌نشینان این رابطه مستقیم و معنی‌دار بود که نتایج تحقیق در بین حاشیه‌نشینان همسو با نظریات گابریل تارد، هاینر می‌باشد همچنین نتیجه این تحقیق با یافته‌های تحقیق کتابی و همکاران (۱۳۸۶) و ربانی و همکاران (۱۳۸۹) همخوانی دارد.

نتیجه قابل استناد دیگر آن است که با توجه به این که در رابطه با میزان احساس امنیت اجتماعی یکی از متغیرهای تاثیرگذار میزان دینداری می‌باشد در توضیح باید به این نکته اشاره کرد که به عقیده دورکیم دین وسیله استحکام و دوام اجتماعی است و با ایجاد پیوند میان پیروان خود به وسیله انجام مراسم گوناگون و ایجاد ارزشها و باورهای مشترک میان آنها، وحدت و همبستگی اجتماعی (و در نتیجه آن امنیت) را تأمین می‌کند. بر اساس این نظریه می‌توان این فرض را مطرح کرد که

Archive of SID

بین میزان دینداری و میزان احساس امنیت اجتماعی در میان حاشیه‌نشینان و غیر حاشیه‌نشینان شهر تبریز رابطه وجود دارد که طبق نتایج این تحقیق این رابطه در بین حاشیه‌نشینان معنی دار نبود برای تبیین این موضوع می‌توان به این نکته اشاره کرد که در جامعه امروزی افراد دیگر به قضا و قدر باور چندانی ندارند و معتقدند خودشان هستند که مسیر زندگی شان را تعیین می‌کنند. بنابراین می‌توان گفت اعتقاد به دین، قضا و قدر باعث افزایش احساس امنیت اجتماعی می‌شود و گرایش به منطق و استدلال برای هر اتفاق موجب کاهش احساس امنیت اجتماعی در بین افراد می‌شود در سال‌های اخیر افزایش آگاهی و توجه و کم رنگ شدن نگاه دینی به مسائل و استفاده از رسانه‌های جمعی همچون ماهواره و ... در بین حاشیه‌نشینان منجر شده تا بین میزان دینداری و احساس امنیت اجتماعی حاشیه‌نشینان شهر تبریز رابطه معنی داری نباشد. ولی در بین غیرحاشیه‌نشینان این رابطه مستقیم و معنی دار بود که نتایج تحقیق در بین غیرحاشیه‌نشینان همسو با نظریه دورکیم می‌باشد.

پیشنهادها

با توجه به یافته‌های تحقیق، سرمایه اجتماعی می‌تواند در ارتقاء احساس امنیت اجتماعی افراد موثر واقع شود. برنامه ریزان فرهنگی و اجتماعی و سایر نهادهای مربوطه با برنامه ریزی دقیق و سنجیده و با تقویت شاخص‌های عمده سرمایه اجتماعی مانند اعتماد، آگاهی، مشارکت اجتماعی می‌توانند در ارتقای احساس امنیت اجتماعی گام بردارند.

توسعه آموزش همگانی و بهره‌گیری مناسب و بهینه از مراکز و نهادهای آموزشی و همچنین رسانه‌ها نقش قابل توجهی را در افزایش آگاهی اجتماعی مردم داشته و می‌توانند با افزایش سطح دانش مردم موجبات ارتقاء احساس امنیت اجتماعی شهروندان گردند ضمناً برگزاری نمایشگاه‌ها و همایش‌ها در نقاط مختلف در این زمینه نیز می‌تواند موثر واقع شود.

با توجه به یافته‌های تحقیق برای بالا بردن میزان احساس امنیت اجتماعی در بین حاشیه‌نشینان و غیرحاشیه‌نشینان پیشنهاد می‌گردد تا عوامل موثر بر ریشه‌ها و دلایل بی‌اعتقادی و بی‌دینی و عدم اعتماد به نهاد دین بررسی شود تا با مطالعه این ریشه‌ها و عوامل بتوان به افزایش احساس امنیت اجتماعی از طریق افزایش

میزان دینداری کمک نمود.

- بر اساس یافته‌های تحقیق، از آن جایی که احساس امنیت اجتماعی در بین زنان غیرحاشیه نشین کمتر از مردان غیرحاشیه نشین بود، برای افزایش احساس امنیت در بین زنان، برنامه ریزان دولتی و فرهنگی (صدا و سیما) با تولید برنامه‌های مختلف در جهت افزایش و توسعه احساس امنیت در بین زنان، نیروی انتظامی با تامین امنیت اماکن عمومی مثل پارک‌ها، از طریق افزایش نیرو در این اماکن و یا تامین امنیت خیابان‌ها در شب می‌توانند باعث افزایش احساس امنیت اجتماعی در بین زنان شوند.

منابع

- احمدی، علی اصغر (۱۳۸۵) امنیت و احساس امنیت»، فصلنامه تخصصی و کاربردی مطالعات امنیت اجتماعی، شماره های ۴ و ۵، تهران: انتشارات آشنایی.
- ایمانی، رضا (۱۳۹۵). بررسی رابطه میان افزایش سرمایه اجتماعی و کاهش آسیب های اجتماعی در ساکنین منطقه ۱۲ شهر تهران، (پایان نامه کارشناسی ارشد)، تهران: واحد علوم و تحقیقات.
- بوزان، ب (۱۳۷۸). مردم، دولت ها و هراس ها، ترجمه پژوهشگرده مطالعات راهبردی، تهران: انتشارات پژوهشگرده مطالعات راهبردی.
- پاتنام، روبرت. (۱۳۸۴)، سرمایه اجتماعی، اعتماد و توسعه، به کوشش کیان تاجبخش تهران: نشر شیرازه.
- تاجبخش، غلامرضا. (۱۳۹۲)، تحلیل رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در شهر حمیدیه، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۳۳، صص ۱۳-۴۵.
- جهان بین، داریوش. (۱۳۸۲)، نقش رسانه ها در کنترل امنیت اجتماعی، مجله حقوقی و قضایی دادگستری، شماره ۴۳ صص ۹۳-۱۱۳
- حسن زاده سروستانی، محمد (۱۳۹۳). ارزیابی تاثیرات سیستم های حمل و نقل شهری بر رشد اقتصادی شهر، (پایان نامه کارشناسی ارشد)، تهران: واحد علوم و تحقیقات.
- رادفر، محمدرضا و اصحاب حبیب زاده (۱۳۹۷). عوامل اجتماعی موثر بر احساس امنیت اجتماعی، فصلنامه انتظام اجتماعی، سال دهم، شماره دوم، صص ۵۳-۸۴.
- عظیمی، نورالدین، کریمی، نجمه و عطابخش، فاطمه (۱۳۹۶) بررسی نقش عوامل اجتماعی و کالبدی بر احساس امنیت شهروندان در شهر رشت. فصلنامه آرمانشهر، دوره ۱۰، شماره ۱۹، صص ۱۳۱-۱۴۱.
- علیزاده اقدم، محمداقبر. (۱۳۹۱)، تحلیلی بر علل شکل گیری مناطق حاشیه نشین، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران دوره ۱ شماره ۲، صص ۱۲۱-۱۳۸.
- کتابی، محمود، (۱۳۸۶)، بررسی تاثیر رسانه های جمعی بر احساس امنیت اجتماعی در شهر اصفهان، فصلنامه توسعه انسانی، دوره دوم، شماره دوم، صص ۳۱.

- کجباف، محمدباقر. ربانی، رسول. (۱۳۸۱). روان‌شناسی رفتار ترس، دیدگاه‌ها و نظریه‌ها با تأکید بر عوامل اجتماعی، تهران: انتشارات آوای نور.
- کلاهیجان، محمود. (۱۳۸۴). راه کارهای تحقق امنیت اجتماعی، مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی و معاونت اجتماعی نیروی انتظامی تهران: انتشارات گلپونه.
- گیدنز، آ (۱۳۸۱). جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نی.
- مختاری، مریم؛ بلالی، اسماعیل؛ میرفردی، اصغر و حسینی اخگر، سیدمعصومه (۱۳۹۱). بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در شهر یاسوج. پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، دوره ۱، شماره ۲، صص ۲۱ - ۴۰.
- موحد، مجید، همت، صغری. (۱۳۹۲)، مطالعه عوامل فرهنگی و اجتماعی مرتبط با احساس امنیت اجتماعی زنان، فصلنامه علمی و پژوهشی زن و جامعه، سال چهارم، شماره دوم، صص ۵۵-۸۲.
- هاشمیان‌فر، سیدعلی، حمید دهقانی، و فاطمه اکبرزاده (۱۳۹۲) «تأثیر دین‌داری و رسانه‌های جمعی بر احساس امنیت اجتماعی دانشجویان»، راهبرد امنیت و نظم اجتماعی، سال دوم، شماره پیاپی ۵، شماره ۱: ۵۳-۷۲.
- هزارجریبی و همکاران (۱۳۹۳). بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی شهر تهران). فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، دوره ۵، شماره ۲۰، پاییز ۱۳۹۳، صص ۱-۴۲.
- موحد، مجید، همت، صغری. (۱۳۹۲)، مطالعه عوامل فرهنگی و اجتماعی مرتبط با احساس امنیت اجتماعی زنان، فصلنامه علمی-پژوهشی زن و جامعه، سال چهارم، شماره دوم، صص ۵۵-۸۲.
- ربانی، رسول و همکاران. (۱۳۸۹). تاثیر رسانه‌های جمعی بر احساس ناامنی زنان فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی، دوره هفدهم، شماره ۴، صص ۷۹-۹۸.

• Chinekesh, Ahdieh & et al, (2017). Exploring the youth experience about sense of social security: a qualitative study, Electronic Physician, Volume: 9, Issue: 12, Pages: 6017- 6026: <http://www.ephysician.ir>.

• Kim, S (2008). "Concept of Societal Security and Migration Issues in Central Asia and Russia", CAMMIC Working Papers, No.2, p.p. 1- 20.

Archive of SID

- Lindeström, Martim, Mer10, Joan & ostergren, per-olof. (2003). Social capital and sense of insecurity in the Neighbour: a population-based multilevel analysis in Malmo, Sweden. Social science & medicine, vol s , p 1111- 1120.
- Panic, B (2009). "Societal Security-Security and Identity", Western Balkans Security Observer, No.13, p.p.29- 38.
- Saleh, a (2010). "Broadening the Concept of Security: Identity and Societal Security", Geopolitics Quarterly, Volume: 6, No 4, p.p. 228- 241.